

● Бүгү чоңуң бады-
лашыңны (2-ги армы-
да).
● Г. Х. Поповтун бо-
ладары (3-кү армыда).
● «Алк шайны аартан
ора» (4-кү армыда).

ШЫН

РСФСР-нин Компартиясынын Тыва рескомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Кыштагларда,
коданнарда
кидин түлүк

1991 чылда аш-чем байдалын экижидер талазы-биле
соңгаарлады болбас хемчеглер дугайында

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИН ПРЕЗИДЕНТИЗИНИН ЧАРЛЫ

Литва Совет Социалистиг
Республиканың Дээди Совединге

«Хемчег» совхозта Хо-
ва-
Демир-оолдун кодын-
да 264 хоноң 90-ы оол-
даккан. Хураганнар менди,
Торон хойлар сүткүр, на-
жа-хораа чыгып. Сакман,
чылар Зоя Саал, Айбек,
Саал олар акылгына кызы-
мак. Ол ышкыш Владимир
Хомушкун, Борбак-оол Хо-
мушкун, Айлана Сарыглар,
Модураа Кара-Сал оларнын
кодыннарда 90-200 чедир
хой торон.
«Шекпээр» совхозтун Аян-
гыт салбырында Алдын-оол
Монгуш, Алексей Монгуш,
Болат Монгуш, Халып-оол
Сат, Тамада Борбак олар-
нын өздөндө хой хураганнар
немешкен.
Сезон үезинде малчын-
нарже совхоз чогуур китон-
гайи салып турар. Автома-
газин доктаамал баар, поч-
таны чедирин турар. Суг-
биле хандырган. Сакманчы-
лар кодан бурундо бар.
Суурларда агиткварталдары,
лы торур коданнарда божы-
лаан. Олар график ёзугаар
ажылдап турар.
«Барлыктың» Аксы-
Барлык салбырында Юрий
Содангай, Дамчык Содунам,
Едентина Хоомушкун олар-
нын хою база элбеди төрүп
өзгелен.
Багыт-оол БАЙКАРА.

20 АЖЫГ ЧЫЛ
СТАЖТЫ

«Хөндөргей» совхозта хой-
жу Кааа Чонданович
Кудуларнын малчын ста-
жы ындыг. Эртиниң
чылдың сентябрында ол
551 ирти семитирип өлө-
мүзөп алаат. Бо хүннерде
дузалакы кадарчызы Со-
рулдаа Кара-Сал-биле Хо-
дгейини Кара-Бут деп че-
ринде малын кыштаггадып
туралар. Ирттерин кыштан
хур-меди ашыра, ыччан-
гаш оларнын бирөөнүнче
не 2,3 килограмм дүктү кыр-
гыр сорулааны салганар.
Малды ажаап азыраарын-
га, оон продуктуну беди-
деринге кадарчыларын кы-
зымаандан атыда, ажил-
агылдарын боттук дузала-
маса херек. Кара-Бутта кыш-
тагда малчыларнын ажил-
даарына, чуртаарына таа-
рымчалыг чүдүлдерин тургу-
сун. Электрин чырып киири-
п, сизиниң, саванын,
Дус, суг-биле үргүчү хан-
дып турар.
Бо кадарчылар дуржул-
газына даялп турган, не-
меледески талазы-биле пла-
нын база күтүспер.

Аргакы ДОНГАК,
Чалаана хоорай.

ТУДАРА
СҮМЕЛЕЖИР

«Тыва автотранс» матты-
жышкынын көкүчү чогуур
механизматтыгын колло-
наам «Сани» совхозтун Се-
серли салбырында бир на-
жаны бурун-биле түдүп
берген. Бийда ам айык ма-
лынылар Айна-оол биле
Дадар Чимит-Доржуларын
өгүзүлсн бо чылын төрүр
хойну ажаап, кадарчы ту-
рар.
Олар кыштаггаашкына
хынамчалыг белеткеди
болган: 15 тонна сизиниң
сараатпа алган, 5 тонна
өдөкти болгон. Кыштагда
чуртаалга бажыныдан ан-
ды, чунар-бажыны, мал
чени шыггаар саваларын-
нажаагыштарын туткан.
Электри чырып киирген.
Хойларга чыгып сугу бе-
рип турар. Сизин, саван,
дус кыштагда четир. Чимит,
Доржуларын мал-маганы
амдызында хүр менди.
Хою удаас төрүп эгелээр.
Бир дугаар чышында малдан
турар улусна дуржулгалы
өзүргү, специалистерин
сүмел херек. Удуртукчу-
лардаа элөп турар. А ка-
дарчыларын хомуудалар-
чул диле, кыштагылар турар
чери таарымча чок, сыйып
уру. Ыччангаш кыштагы
кала тууларын баш удуу су-
мележир болза эки. Мындыг
таварылга еске-даа ажил-
агылдарда бар. Кыштагы
кандыг чегре тууларын хоо-
чуннар эки билер. Оларнын
биле сумележир херек.
Сарыг-оол УДУМБАРА,
Сесерли суур.

Чонну аш-чем продукту-
лары-биле идегелдик ханды-
рарын организастаар сорул-
га-биле доктаадыр болза:
1. СССР чазаның эви-
ледешкен республикаларын
чазактары-биле кады
ажылдап кылганы болгаш
Федерация чөвүлелиниң
чүдүлдү деп көргөн 1991
чылда аш-чем байдалын
экижидер талазы-биле соң-
гаарлады болбас хемчег-
лерин программанын ба-
дылаар.
СССР-нин чазан, респу-
бликаларын чазактары, улус
депутаттарынын чер-чер Со-
веттерин күтүскен коми-
теттерин айттыгын про-
грамманы болган 1991
чылда аш-чем болган ке-
дээ ажил-агыл чиг экин
чорудуп бээр айттыглар
талазы-биле СССР Эвилели-
биле эвилдешкен респу-
бликаларын аразында кыл-
даар экономиктиг дугу-
жугаларын боттандырар
практиктиг ажилды доп-
доан калбартыр.

2. Эвилел-республика ва-
люта комитети 1991 чылда
даштыкыдан аш-чем ай-
маан база аш-чем продук-
туларын бүдүр талазы-
биле программада көрдүгөн
хемчазды күтүскен хе-
ректин чиг этти садп алы-
рына ажил-агыл чиг экин
хорегилерин үндүрүп бээр

дугайында айттыгыны 1991
чылдың февраль 1-ге чедир
шнитирээр.
3. Республикаларын чазак-
тары, улус депутаттары-
нын чер-чер Советтерин
күтүскен комитеттери аш-
чем продуктуларынга негел-
де-херелдиг деисеэр
бүрүзүнде тургустунуп ке-
ген структуранын болган
деиселдин база курлаары-
ларын кайы хире бооп ту-
рарын барымдаалап көрүп
тургаш, үрүмкөп садар
сидыг четкизин дамчытыр
кол-кол аш-чем продукту-
ларын кийи бүрүзүне мага-
дыладыг четкир кылдыр са-
дарын хандырар.
Бо ажилды боттандырар-
да уруларын, дайын кир-
жикчилерин, а ол ышкыш
инвалидтерин, пенсионер-
лерин, чоңун амыдыралы
четес хандырылгасы еске-
даа некетериниң социал
магалаалыг тодаргый хем-
чеглерин баш удуу көр.
Ажилчылар болган студ-
ентилер столоваларына,
школааларга, уруглар болган
иниелге албан черлеринге
иниетин чеченилгезин бо-
лур-чогууру-биле организас-
таар.

Аш-чем бараанынын хе-
ректелчигерге чедирген ту-
раны дөш хуула харыса-
лганы эрге-чагырганын бол-
гаш эргелеп башкарылганын

чер-чер органнынын удур-
тукчуларына онаар.
4. Нинти-эвилел болган
республикалар фонддарын-
че продукция чорударын
хандырар, эргежон чутула
страхование курлаары-
рын тургузар сорулга-биле
кедээ ажил-агыл продук-
циянын күрүнө курлаары-
ларын чорудуп бээриниң
күрүнө чыгыш азы оларын
кыла-ла чорударынын еске-
даа хевирлерин кедээ ажил-
агыл бараанынын бүдүрүп
турар чер ажилдагыларын
болган чер эдилекчелери-
нин республикалар 1991
чылда киирер ужурулут. Ол
продукциянын төлөвирин
күрүнени садп алыр өр-
тектерин ёзугаар чорудар.

Продукциянын ыяал-ла чо-
рудуп бээрин күтүскенинин
соонда артыкнарын кол-
хозтар, совхозтар болган
кедээ ажил-агыл барааны-
нын еске-даа бүдүрүл-
челерин хергелдеп рыногунга
хостуу-биле садар.
5. Аш-чем байдалын
экижидериниң талазы-биле
соңгаарлап болбас хем-
чеглерин программанын
болган СССР Эвилелиниң ба-
за эвилдешкен респу-
бликаларын 1991 чылда аш-
чемни база кедээ ажил-
агыл чиг экин чорудуп бээр-
ларын талазы-биле эконо-
миктиг дугурулгаларын күт-

седип турарынын үезинде
тургустунуп келген айл-
ыгларын чугаалажып көөр,
а ол ышкыш еске-даа айл-
ыгларын дүргөн шитил-
лээр төлөдө, СССР-нин ча-
занын Даргазынын бирги
оралакчызына баптанган
чөпшээрелерге комиссия-
зын СССР-нин чазанын ча-
нынга тургускаш, оон сос-
тавынга эвилдешкен рес-
публикаларын чазактары-
нын даргаларынын оралак-
чыларын, а ол ышкыш
СССР-нин соңуургалдыг ми-
нистерстволарын болган
ведомстволарын удур-
тукчуларын киирер.

СССР-нин чазан эвилел-
дешкен республикаларын
чазактары-биле дугурул-
галарын, айл-агыл чиг экин
чорудуп бээриниң талазы-
биле хуула составын 10
хоноң хуусаа дугурунда ба-
дылаар.
6. Нинти-эвилел болган
республикалар фонддарын-
че аш-чемни болган кедээ
ажыл-агыл чиг экин чо-
рудуп бээриниң талазы-
биле хуула составын 10
хоноң хуусаа дугурунда ба-
дылаар.
7. Нинти-эвилел болган
республикалар фонддарын-
че аш-чемни болган кедээ
ажыл-агыл чиг экин чо-
рудуп бээриниң талазы-
биле хуула составын 10
хоноң хуусаа дугурунда ба-
дылаар.
8. Нинти-эвилел болган
республикалар фонддарын-
че аш-чемни болган кедээ
ажыл-агыл чиг экин чо-
рудуп бээриниң талазы-
биле хуула составын 10
хоноң хуусаа дугурунда ба-
дылаар.

дешкен республикаларын
экономикиг дугурулгалары-
нда тургустунуп келир
еске-даа маргылааларын
чугаалажып көөрүн СССР-
нин Дээди арбитраж суду-
нуң эргезинге бээр эрге-
жон чутула деп санаар.
Айттыгын айттыгларын
талазы-биле СССР-нин
Дээди арбитраж судуну ху-
лап алган шитилерин
СССР Эвилелиниң болган
эвилдешкен республика-
ларын бүгү бүдүрүлгелери,
организациялары болган ал-
бан черлери ыяал-ла күтүс-
дир ужурулут.
Нинти-эвилел болган рес-
публикалар фонддарын-
че аш-чемни болган кедээ
ажыл-агыл чиг экин чо-
рудуп бээриниң талазы-
биле хуула составын 10
хоноң хуусаа дугурунда ба-
дылаар.
9. Нинти-эвилел болган
республикалар фонддарын-
че аш-чемни болган кедээ
ажыл-агыл чиг экин чо-
рудуп бээриниң талазы-
биле хуула составын 10
хоноң хуусаа дугурунда ба-
дылаар.
10. Нинти-эвилел болган
республикалар фонддарын-
че аш-чемни болган кедээ
ажыл-агыл чиг экин чо-
рудуп бээриниң талазы-
биле хуула составын 10
хоноң хуусаа дугурунда ба-
дылаар.

Совет Социалистиг
Республикалар Эвилелиниң
Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.
Москва, Кремль.
1991 чылдың январь 10.

Республикада тургусту-
нуп келген байдал болган
сөөлү хүннерде ук бай-
далдын улам чидигенин
эгелдэни СССР Президен-
тиз кийи мени Литва
СССР-нин Дээди Совединге
кыйгырып кылдыр ужурга
таварыштырды.
Шынныг чүвени чажыр-
бас, тургустунуп келген
байдалдын чыдаагынын
чүдөл деп чүвени ажил-
агыл чугаалаар херек. СССР
Конституциязын, Литва
СССР-нин Конституциязын
каржызы-биле хажыдып ба-
за оларын савыгын, ха-
маатыларын политиктиг
болган социал эргелерин
базып турарынын, демо-
кратиянын лоунынын
ажылдап алгаш, чоңун
эрге-ажыгына дүшүсө бур-
жуа тургустунуп болган
ёзу-чуруму катал тургу-
зынче утланган политик-
аны амыдыралга боттанды-
рар дөш күтүлүшкүнөр
нын кылдыг эгелдешиниң ур-
жуундан ындыг байдал
тургустунуп келген. Ол
дөш харысаала республи-
канын Дээди Совединге,
конститусчу хоюларын,
СССР-нин улус депутатта-
рынын Стендлериниң,
СССР-нин Дээди Совединиң
иниеттерин база СССР
Президентииниң чарлыга-
рын болган кыйгырыла-
рын хулап көрөйи турган
иниеттерге онаажыр.
Байдал ажы-биле кон-
тук нарын байдалда кел-
ген. Тургустунуп келген
байдалдан уштунуп үнери-

нин чугаалам дүргөн хем-
чеглерин алырын негел
берген. Ындыг хемчеглер-
ни алырын дугайында
хой саныг дилет-кыйгыры-
лар ниниел-политиктиг
организациялардан, бүдү-
рүлге коллективтеринден,
бүгү нациянын кийилерин-
ден Эвилел органнына
көзүп турар. Конституцияда
быжылаттыган эрге-чу-
румдарын катал тургу-
зын, кийилерин тайбын
чаагай амыдырал-чурта-
рын магадылаан хемчег-
лерин алыр олар дүшү-
турар. Амгы удуртула-
ның чорудуп турар политик-
ага идегелдин оскунгаш,
олар республикага прези-
дент эгезгызын тургу-
зын негел турар.
СССР Конституциязын
нын болган Литва ССР-
нин Конституциязын
күштүп чорудуп долу хем-
чазалы-биле катал тургу-
зын, моон мурунда ху-
лап алындылаан консти-
туцияга удур ажил-агыл
күш чок болдарын рес-
публиканын Дээди Соведи-
нге саналап тур мен.
Республиканын болган
Совет Эвилелиниң улус-
тарын мурунга бөдүлү-
харысааламын Литва ССР-
нин Дээди Соведи долу
хемчазалы-биле медресеп
билген турар ужурулут.
Совет Социалистиг
Республикалар Эвилелиниң
Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.
1991 чылдың январь 10.

СССР-нин Дээди Совединиң сессиясында

ОНЗА БЮДЖЕТ БОЛГАШ ДҮРГЕН ХЕМЧЕГЛЕР

СЭТА-ның парламент кор-
респонденттериниң дам-
чыгына болза:
1991 чылда чурттуң бюд-
жетин канчаар көөрү
СССР-нин Дээди Совединиң
дөрткү сессиясында шы-
нгызы-биле чугаалажып ту-
рар кол айттыр. Палата-
ларын январь 10-да бол-
ган каттыгаш хураалына
тодаргый сан-чуртайлары-
нын талазы-биле санал-онал
солтукчуно оон түнелин
болгаш маргылаа чок.
Депутаттар оон мурунда
хүн парламентиниң коми-
теттерин болган комис-
сияларын каттыгаш хура-
алына бюджет айттырла-
рын бүгү талазын чугаала-
жып көргөн болганда, ажил-
херекти шалтык чокуулам
чылаары билдирип турган.
Ыччалда-да микрофоннар-
дан санал киирген элөп
каш депутаттар сессиянын

ажылынын чурумунуң тала-
зы-биле чигиниң илерет-
кенер. Олар Федерация
чөвүлелиниң хураалы бооп,
анаа республикалар аразын
га түр экономиктиг дугу-
жулгага ат салыр апарын
сакыдырганар. Ыччангаш
оларын болган турары-
биле алырга, чүгел оон соонда
ам бо ышкыш күрүнө бюд-
жетин дугайында хоюлу тө-
лөвирин чугаалажып көөр-
ту таарымчалыг. Ыччалда-
да сессия ол саналга чөп-
шээрелерин барган.
Эвилел Совединиң План
болган бюджет-сан-хэ-
комиссиязын даргазы В. Г.
Кучеренко оон оон мурун-
да чугаалажынын түнүзүн,
депутаттарын хоюлу төлө-
вилелинин бүгү чүдүлдерин
тус-тус сайгаргаш, чазактын
төлөвирлериниң, а хааг-
лыг хураалга — СССР-нин
Камагал министрствоо-
нун болган КАК-тын удур-

тукчуларын чугаалаарын
дынаанын демдегелен.
Оларнын нинти бодалын
ёзугаар алырга, ук доку-
ментин хулап алыр чугу-
ла бооп турар. Ыччангаш
бүгү принципнадыг айл-
ыглар херек кырында
иниеттерингиз деп, ол
чугаалаан.
Хураал даргазы А. Н.
Дуканов баштай эвилел
дедешиниң орулгалары-
нын нинти түтүн болган
чарыгдаларын база нинти
түтүн кылаарын, дефисит-
тин кылаарын демделди
болган даштыкы өрөшүн кызы-
гар хемчазалы доктаады,
а оон соонда ам бюд-
жетти тус-тус чүдүлдерин
ёзугаар хулап алырын са-
налаан. Депутаттар ол са-
надыг чүдүлдүг деп бады-
лаан.
Дараазында олар бо чы-
лын күрүнениң ашка-херек-
тигине каа акшанын неме-

жирини дугайында айл-
ыг талазы-биле санал-она-
лын киирер, солшаннар.
Чазактын алаан саннарын
алырга ол: 250 миллиард
157 миллиард 450 муң рубль
болуп ужурулут. Парламент
кеңигүнери чазактын ол
саналын хулап алыр дөш
бадылаан, ол хоюлу төлө-
виленин тус-тус чүдүлдер
айлы-биле чугаалажып көөр-
нүп тургустунуп.
Депутаттар СССР-нин сак
министри В. С. Павловту та-
йылдыр кылдырып илди-
же чалаарга, күрүнө бюд-
жетин кызыгар депшелдин
түтүн баштай тодараткан,
анаа үндешлеш чарыгдал-
дарын нинти түтүн бады-
лаардыр дөш саналаан.
Чөпшээрешкенер. Парла-
ментиниң кеңигүнери бюд-
жетин дефиситин болган
чарыгдалдарын тус-тусунда
22 миллиард 683 миллион
149 муң рубль болган 276

миллиард 820 миллион 599
муң рубль кылдыр бады-
лаанар.
Бюджеттин «кол-кол» сан-
нарын бадылап, парламент,
Күрүнө бюдждениң дуга-
йында хоюлу чүдүл чүдүл-
ринге эдилектерин болган
эскерилерин чугаалажып
көрүп эгелен. Санал-онал
солтукчуларын киирер
иниеттерин бюдждетин чам-
ды чүдүлдерин тайылдыр-
лап, бюддет төлөвиленин,
де чаз эгелен чылдыг аар-
берге байдалынын «ылдыг
челерин тамаарылаан» ес-
ке чүдү-даа эвес бооп тура-
рына План болган бюд-
жет-сан-хэ комиссиязынын
удуртукчуларын, чурттыг
сан-хэооуну баштыкын бу-
ауредирин оладжылып тур-
ганар. СССР-нин сак ми-
нистри бөгүтүн бюдждетин
өң кол стратегиязы киир-
тит байдалдан үнергиче у-
ланганын айттыр.

Депутаттар бюджет төлө-
виленинде айткан канчаар-
даа аажон улуг дефиситин
сан-чуртайларын катал-ка-
тап айттып, шүгүмчүлөп тур-
ганар. Сан-хэ министри ол
талазы-биле база катал та-
йылдыр кылгаш, чогуу на-
оон ужурундан бөгүн бистер
онкайг бюдждетти хулап
ал, оон боттандырып чору-
дарын дүргөн хемчегле-
рин тодардып турардыр
бис деп чугаалаан.
Январын оонун хүнү-
нүң иккизин хураалын төн-
дүтүне чедир депутаттар
СССР-нин Күрүнө бюдждетин
дугайында хоюлу төлө-
виленин тус-тус чүдүл-
рин хулап алыр үргү-
чүлзенир.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
Н. НОВИКОВ,
В. ПИШЛИН.

ЛИТВАДА
БАЙДАЛ

Литваның Дээди Соведи
бараан өртөктөрүн чигет.
кей-да болза, республикада
байдал оожугааан. Хей-
хей бүдүрүлгелерде, органи-
зацияларда митингтер улам-
чал, ажил сокамдыктын
комитеттерин тургузуп турар.
Чамдык коллективтер ажил-
ын соксаткан.
Ажил соксатканар Дээди
Советти дүжүрүн, рес-
публикага президент чыгар-
ганын тургузарын негел ту-
рар.
«Саюдистин» талаалыкы
лары СССР Президентииниң
кыйгырыгына удурлап,
январь-бүрү хоң-чугууду та-
лардып турар. Литва парла-
ментиниң январь 10-нүң ке-
жээнде болган хураалына
республиканың чазанын
удуртукчуу албан-дунаал-
га 40 хардыг депутат Аль-
бертас Шимекас бөдүтүн
кандидатуразын саналаан.
(СЭТА).

Тыва АССР-нин Дээди Совединиң Президиумунда

Президиум хураалына
чугаалажыры-биле киирген
айтыгыларын аразында
1991 чылда Тыва АССР-
нин күрүнө бюдждениң
төлөвилени, «Бүдүрүлгелер-
ден, каттыгышкындардан
болган организациалардан
ундуртукчуларын дуга-
йында» Хоюлуноң төлөви-
ли, Тыва АССР-нин Чер
колективиниң төлөвилени
база бар. Республиканың
амыдыралына хамаары-
штыр оон алырга, айттыр-
лар улус-шынарнын тала-
зы-биле улуг ужуру-дузалыг
чугула дээрин билдирер.
Төлөвилел бүрүзүне сайга-
рылганы Президиум хура-
алына ханы болганын, илет-
келчилерге айттыргаларын
хой бооп турганын, сайга-
рылга үезинде маргылаа-
лыг чамдын айттыргаларын
тургустунуп көзүп тур-
ганын — ыччангаш тава-
рылга эвес. Хураалга чала-
ганнар база сайгарылаа
кирер. Санал-онаал киир-
генер. Ол төлөвилелдерин
Дээди Советтин доктаамал
комиссияларына база чу-
гаалашкан болган боттары-
нын хамаарылганын олар
база хураалга дыктаннаар.

ажилдап кылдырына кедээ
ажыл-агылнын специалис-
терин, совхозтар директо-
лары, кукумардар дарга-
лары, агрономнар киришкен
дээрин дындадыг кылдып
турган Тыва агролетур
эвилелиниң даргазынын ор-
алакчыы А. З. Бахарева та-
йылдырлап, амыдыралга
харысаала. Анаа хамаары-
штыр санал-онаалдар, бодал-
дар, хой саныг айттыр-
лар — Чер кодексииниң
ужур-утказын, амыдыралын
негелдери-биле ол дүдү-
лүп турар деп чүдүлү
мал тодардып алырын
чугулазын бадылаан. «Ко-
декстиниң ужур-утказын
чогуу чедер чүл, ол чүге хе-
регил, чериниң экин кым болу-
рул, оон ёзулуг ээни болур
дөш, чүтүп канчалаа ажил,
черин садп ал болур бе-
диген чикентиг айттыр-
гаш төлөвилелин чамдын
чүдүлдеринге хамаарыштыр
тургустунуп турар. Оон чу-
гулазын барымдаалап чо-
рутканын сайгарылгалаан
мындыг түнүлде үндүрүп
болур: Хоюлу амыдырал-
чы болур ужурулут. Ыччан-
гаш төлөвилелди республи-
ка солтунунарга пар-
ламент доктаалды. Пре-
зидиум хулап ал-
ган, Чон сайгарып көөрү,

биле, анаа хамаарыштыр
оларын санал-онаалын ды-
наары, өрөшүн көөрү-биле
кириер ол. Маана чоңун
уу эргежон чугула деп
чүвү билдингир.
Үстүнде чугаалааным
баштайгы ийн төлөвилелер-
ин Президиум кеңигүне-
риниң сайгарылга үезинде
кириер санал-онаалдар,
бодалдарын барымдаалап, че-
дир ажилдап кылгаш, Тыва
АССР-нин Дээди Соведи-
ниң чедиг чыжынын
бешин сессияныга чугаала-
жып көөрү-биле киирер.

Президиум анаа ха-
маарыштыр хулап алганы
доктаалды мындыг чүдүл-
дүг айткан. СССР-нин
РСФСР-нин болган Тыва
АССР-нин улус депутатта-
рына берген чажыларын
боттандырар хемчеглерин
РСФСР-нин Министрлер
Чөвүлелиниң эртен чыл-
дың сентябрь 27-де хулап
алганы «1991-1992 чылдар-
да Тыва АССР-нин социал-
экономиктиг хажылаадынын
дугайында» доктаалына ба-
за Тыва АССР-нин моон
соңагары социал-экономик-
тиг хажылаадынын байдал-
дарына үндешлеш ажил-
дап кылдып, республиканын
Министрлер Чөвүлелине
ында дааскан. Оон түнө-
лөш депутаттарга дындадыр.
Бо дугайын чугаалажып
турда, сонгуда мурунда-
гы программанын күтүс-
дешиниң дугайы депутаттар
массадыг информация чеп-
селерин ламчытыр, со-
гумчуларыга чедирер, чу-
гаалаар болза эки диген са-
надыг чүдүлдүг деп көөр
алаар. Ону мычаар тургу-<

